

Kasaulugan sa Bulan sa Kababayan-an

Vol. 6 No. 4

Marso 1-15, 2016 P6.00

Pabalay sa biktima ni Sendong wala pa mahuman

Ang Memorandum of Agreement (MOA) sa lokal nga kagamhanan sa Siaton ug Development Regional Field Office VII motabang pagpatuman sa DSWD Core Shelter Assistance Project (CSAP) para sa mga pamilya kansang balay naguba tungod sa Bagyong Sendong. Kini

giendorsar sa opisina sa Mayor ngadto ni kanhi Kag. Alfa Lagos (Komitiba sa Kalikopan ug Natural nga Kahinguhaan o *Committee on Environment & Natural Resources*). Gipatin-aw kining rekomendasyon sa SB ni Panfila Elumir, pangulo sa DSWD. Apan hangtod karon wala pa

gihapon nahuman ang pabalay sa San Jose "Itik".

Si Rosavida Galapate Diva, represantane sa rehiyon, miasoy nga tungod kay daghan ang mga biktima sa bagyong Sendong ug tungod usab sa mga hangyo sa mga mayor sa probinsya ngadto sa Presidente nga matagaan og hinabang ang mga biktima sa bagyo namugna ang Emergency Shelter Assistance (ESA) ug Core Shelter Assistance nga mokabat og P15,580,000.

Mando ni Presidente

Aquino nga kuhaon dayon ang kwarta niadtong Disyembre 26, 2011 pero adunay mga gikinahanglan nga papeles nga naglakip sa mga mosunod: *project proposal*; *pagpamatuod o certification* gikan sa MGB (Mines and Geosciences Bureau); *Memorandum of Agreement*; ug pagpamatuod o *certification* gikan sa Municipal Treasurer para sa ilahang tugbang o *counterpart*.

padayon sa panid 3

CHAMP giduso, mga kandidato mipirma

Ang COMELEC ug ang simbahang Katoliko pinaagi ni Obispo Julito Buhisan Cortez miorganisa sa usa ka tigum diin giimbitar ang tanang mga kandidato sa lalawigan sa Negros Oriental sa pagtambong aron mopirma sa usa ka kasabutan alang sa CHAMP (Clean, Honest, Accurate, Meaningful, Peaceful) sa piniliay karong Mayo 9, 2016.

Atol sa maong kalihokan, ang taga-Siaton nga mitungha mao ang mga kandidato pagkamayor nga sila si Kag. Fritz Diaz, kanhi Bise-Mayor Ray Yap, kanhi Mayor Bingbing Arbolado, ug ang mga midalagan pagkakonsehal

Naglamanuhay si Kag. Fritz Diaz ug kanhi Bise-Mayor Ray Yap human sa pagpirmahanay sa Kasabutan alang sa Kalinaw o peace covenant sa piniliay unya sa Mayo 9, 2016 nga gipahigayun sa Dumaguete.

nga sila si Arnulfo Bon, Reynaldo Darias, Miguel Dungog, Rowel Gabo, Abed

padayon sa panid 3

Lumod giuhaw, gisikop

Gikompliska sa Siaton-PNP uban ang Department of Agriculture (DA) ang duha ka lumod nga nakuha sa Brgy Malabuhan niadtong Marso 11, 2016.

Subay sa balaud, ilegal ang pagpatay sa lumod mao nga sa alas 7:00 sa buntag gipahibalo ni Nestor Macahig sa Department of Agriculture (DA) sa *technological for fisheries and program* ang kapulisan aron madala ang

Hulagway kuha ni Ar-ar Gella

mga lumod sa buhatan nila.

May timbang nga 80 kilos ang usa ka lumod ug 50 ang usa. Ang ubang hiniwa nga unod gisulod sa banyera ug gikuha sa wala mailhing *pumpboat*.

EDITORIAL CHAMP

Bukhad
Susan Monte de Ramos-Soldwisch

PAG-AMUMA

Ang Commission on Election (Comelec) ug ang simbahang Katoliko inubanan sa nagkalainlaing sektor mipahigayon sa usa ka inisyatibo aron makab-ot ang gitawag nga CHAMP (Clean, Honest, Accurate, Meaningful, Peaceful).

Nindot ang katuyuan niini ug dili lisod nga himoon tungod kay lambigit man ang halos tanang sektor hinungdan nga adunay panaghugpong alang sa usa ka katuyuan.

Panghinaut sa tanan nga unta mapatuman ang CHAMP kay kita ra man usab ang mabulahan niini. Atong maseguro nga ang mga kandidato nga atong ituboy dunay igong mga hiyas nga mangulo sa katawhan aron makab-ot ang mga pangindahay, mahatagan og kasulbaran ang mga nag-unang mga problema, ug labaw sa tanan masinati sa katawhan isip magbubuhis ang mga maayong serbisyo gikan sa kagamhanan.

Sa paglusad sa CHAMP niadtong Marso 3, 2016, ang mga kandidato alang sa nagkalainlaing posisyon sa tibuok Negros Oriental miapil sa usa ka paglakaw sa syudad sa Dumaguete agig pagpakita sa ilang tininuod nga pagpaluyo sa maong katuyuan.

Human sa paglakaw sa pipila ka dalan sa dakbayan, gihimo ang pagpirma sa kasabutan alang sa kalinaw sa piniliay unya sa Mayo 9.

Ang mga kandidato sa ilang pagpirma sa kasabutan, misaad nga motabang aron makab-ot ang katuyuan uban sa presensya sa mga miyembro sa grupo sa mga batan-on, sa media, kaparian, ug mga tigpatuman sa balaud.

Apan ang tinuod nga hagit niini naa sa mga botante. Ang usa ka kandidato maningkamot gayud aron modaog sa piniliay. Ilang himoon ang tanan aron sila modaog. Apan ang pagpili kanila naa sa mga botante.

Ang pagkab-ot sa usa ka limpyo, malinawon, matitud-anon, ug hapsay nga piniliay usa ka hagit sa alang tanan. Mao kini ang mas dakong hagit.

Kab-uton ang CHAMP kay kini alang sa kabulahanan sa tanan.

Ang pag-amuma sa tawo, hayop, lugar, ug butang labaw pa sa pagbantay lamang o pag-amping. Sa pagbantay, molihok lamang ang nagabantay kon dunay peligro. Sa pag-amping, tagoan gayud nato ang lugar o butang nga giampingan ug gamiton lamang sa espesyal nga okasyon ug dili pasipad-an. Sama pananglit sa mga bata, dili sila tugotan paggawas sa balay kon walay kauban nga kasaligan.

Dako kaayo ang nagasto sa atong kwarta sa lalawigan ug nasod sa pag-usab sa kagulangan sa Balanan ngadto sa pagka Lake Balanan Resort. Dugang pa nga nagasto mao ang panahon, kusog, ug kaalam sa mga nangulong empleyado sa gobyerno sama ni kanhing Gob. Macias ug ang sinaligan nga si Miss Mercy Balbon, mga taga Public Works, mga boluntaryo sama ni Tengy Vicuna ug Engr. Dikoy Quilnet—ug daghan pa.

Ang resulta dili lamang usa ka maanindot nga lugar alang sa paglulinghayaw sa tanan kondili usab usa ka malig-on nga kooperatiba nga gitudloan sa tanang matang trabaho sa pagdala og usa ka negosyo nga mao ang resort. Atong pahalipayan ang mga 60 ka myembro sa kooperatiba sa ilang pagkanunay sa pagdala sa Lake Balanan Resort kay wala na sila nagsalig sa Gobernador o sa lalawigan.

Nahibalo ba kita nga sa limpyong abut sa Lake Balanan Resort matag tuig, 35% ang ihatag sa Probinsya? Kining kwartaha anaa sa usa ka “trust fund” o pondo alang sa usa ka gikasabutan nga katuyoan. 35% usab ang bahin sa kooperatiba; 10% ang sa munisipyo; 10% ang sa Brgy. Sandulot, ug 10% ang ihatag sa DENR. Sa 2014 nibayad og buhis nga Php 62,000 ang kooperatiba ngadto sa BIR.

Karon, ang usa ka mulo sa kooperatiba – kay mulo man sa mga turistang taga ato ug taga gawas - mao ang kalsada. Matud pa ni Helga, Aleman nga mipuyo og dugay sa Amerika ug karon niretayr na sa Dumaguete, maanindot unta ang Balanan apan makaintap ang kalsada. Mao nga dyutay lang ang moadto. Lagmit walay mobalik og bisita didto. Minghoy ang mga taga-kooperatiba kay sige lang magtulodtulod ang ilahang gipangdangpan sama sa Dept. sa Turismo, DPWH, ubp.

Anaa pay laing problema nga gamay. Kini mao ang pag-amuma sa lugar. Sayang lang nga nagpangatak ang atop ug lisod nang magamit sa mga bisita ang mga pasilongan duol sa swimming pool. Ang mga shower o banyo, ang mga kasilyas ug kwartong ilisan, dugay na nga nagkulang og mga piyesa aron magamit.

Nganong mosakripisyo pa sa dalan nga makasakit

padayon sa panid 3

Kitang Lungsuranon

Gimantala sa **KL Publishing**, Siaton, Neg. Or., Philippines,
Contact +63 927-144-5044 www.KitangSiatanon.com
TIN: 420-321-172-000; Permit number: 13-0450

Publisher

Susan Monte de Ramos- Soldwisch

Editor-in-Chief

Melita “Bing” Aguilar

Copy Editor

Mirzah V. Rodriguez

Tigbalita / Manunulat

Grace Arcellana
Eugene Jamandron
Zephanie Repollo

200 ka boluntaryo gibansay

Ang Commission on Elections (Comelec) mitudlo sa kapin 200 ka boluntaryo sa paruko alang sa eleksyon sa probinsya bahin sa pamaagi sa pagbotar ug sa bag-ong makina sa pag-ihap (voting counting machine o VCM) atol sa pagbansay sa Diocesan Electoral Board niadtong Marso 5 sa Dumaguete City.

Gipakita sa Comelec ang paggamit sa VCM ug sa papeles nga magsusi sa pagtino sa botante nga gamiton sa eleksyon sa Mayo 2016.

Si Atty. Lionel Castellano, Comelec Provincial Election Supervisor, miingon nga itandi sa PCOS sa 2013, ang makina karon mas abante ug mas paspas ug mas sayon nga gamiton ug may *headphone* alang sa dili kaayo makakita o makabasa. Aduna usab kini dobleng seguridad. Gipakita ang tiaw nga pagbotar o pagsulay sa bag-ong sistema sa pagbotar.

Atol sa maong pagbansay, si Atty. Castellano mipahimangno sa mga kandidato nga dili magbutang ug mga *poster* o *streamer* sa mga kahoy, poste sa kuryente, ug mga taytayan panahon sa pagkampanya. Ubos sa Fair Elections Act, ang mga kandidato makabutang sa ilang mga *poster* sa pagkampanya diha sa mga lugar nga gitakda sa Comelec

Si Castellano miawhag sa mga boluntaryo nga magmaigmat sa pagbantay sa pagpanglapas ug sa pagkuha og retrato sa ilegal nga pagbutang sa mga *poster* o *streamer* sa pagkampanya kay ang iyang opisina magpadala og abiso sa kandidato sa pagtangtang niini.

Ang panahon sa pagkampanya sa mga lokal nga kandidato magsugod sa Marso 25 apan tungod kay Biyernes Santo kini ug panahon sa Semana Santa, ang kampanya dili itugot sa Huwebes Santo ug Biyernes Santo, ug mosugod sa Marso 26, Sabado de Gloria.

Sa maong pagbansay ang SMART-TNT sa SMART Communications nang-apodapod og libreng SIM card sa mga boluntaryo agig suporta sa kampanya sa DEB sa Dumaguete nga "One Good Vote" (usa ka maayong boto) aron gamiton sa pagsubay sa mga taho sa eleksyon karong tuiga. (PIA)

Bukhad... gikan sa panid 2

sa lawas aron mobayad sa paggamit sa kagamitan nga pareho ra sa atoa? Ang mga bisita makaingon, "Ngano ning Pilipino nga dili mahibalo moamuma sa ilang kabtangan?" Dili baya mahimong "inato ra ta" pirme. Kon dili nato ampingan ug amumahon ang kalidad sa mga

tinukod, sa mga tinanom, ug sa pag-abiabi sa mga bisita, mausik ra unya ang tanan nga gigasto sa paghimo sa resort.

May garbo ka ba sa pagkaSiatanon tungod sa Lake Balanan Resort? Unsay imong himuon aron magkanunay ang atong kahimuot niini?

Ang KITANG LUNGSURANON

i-deliver

Pag-subscribe na!

Text lang sa 09973099816

Si Msgr. Julius Heruela mipakita kun unsaon paggamit sa voting counting machine nga gamiton sa piniliay atol sa bansaybansay nga gihimo sa Comelec ug DEB. (retrato kuha ni Judy Flores Paltrow)

50 anyos lalaki gipusil patay

Usa ka Restituto "Arson" Carupo, 50 anyos, taga-Panliguiran, Siaton, ang gipusil niadtong Marso 10, 2016 sa alas 12:45 sa hapon, subay sa pasuunang pagsusi sa kapulisan sa Siaton.

Nahitabo ang pagpusil samtang nagdrayb si Carupo sa iyang motor sa *highway* sa kurbada sa Brgy 1 lasti ang iyang anak, si James Carupo, 14 anyos, aron ihatod sa FTMS (Felipe Tayko Memorial School). Duha ka lalaki nga nagsakay sa motor kolor itum ug nagtabon sa ilang nawong ang misunod kanila ug kalit nga mipusil ni Arson sa makatulo. Upat ka basiyo nga bala sa calibre 45 ang nakuha sa dapit nahitaboan.

Sa pakighinabi sa *KL*, miingon si James, anak ni Arson, nga ang duha ka lalaki nagsakay og Honda Wave, ug kusog ang pagbuto sa pusil mao nga natumba sila ug napangus

si James sa siko, tuhod, ug ubang parte sa lawas. Dugay silang natabangan una nadala sa Siaton Hospital ang patay nga lawas ni Arson. Mihangyo ang pamilya Carupo nga palaon ang retrato bahin sa hitabo nga naa sa Facebook, agig pagtahud sa ilang kaguol.

Matud ni Juliana Abestano Carupo, 46 anyos, asawa ni Arson, upat ka tuig na sukad mipahawa ang iyang bana sa iyang trabaho sa St. Peter Funeral Home. Sulod niining panahon siya ang maghatud kuha sa ilang kinamanghurang anak sa eskwelahan. Tighimo og kandila si Arson. Matud sa nag-embalsamar pito ka samad ang nakita sa atubangang bahin ug nakakuha pa og usa ka bala sa sulod sa lawas. Wala na kini gi-autopsiya tungod sa gasto.

Si Arson natawo niadtong Disyembre 9, 1965 sa Boljoon, Cebu. Ang iyang mga anak sila si Judilyn, Jason, ug James.

CHAMP... gikan sa panid 1

Gerona, Charity Jereza, Esperatu Pileo, Norberto Ragay, Thelma Rapada, Lelen Sun, ug Genesa Teng.

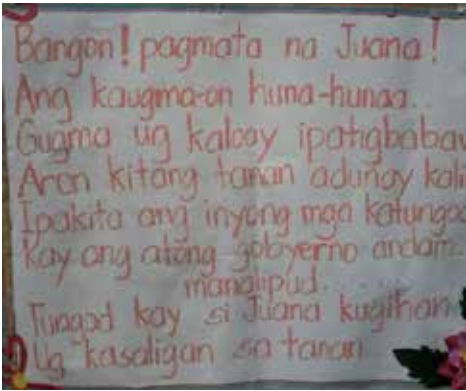
Ang mga kandidato sa ilang pagpirma sa kasabutan, misaad nga motabang aron makab-ot ang katuyuan uban sa presensya sa mga miyembro sa grupo sa mga

batan-on, sa media, kaparian, ug mga tigpatuman sa balaud. Gihimo ang kalihukan sa Rizal Park, siyudad sa Dumaguete niadtong Marso 3, 2016.

Ang pagpirma sa kasabutan sa kalinaw o *peace covenant* gipatuman human sa usa ka paglakaw o *peace walk* libot sa kadalanan sa Dumaguete.

Siaton misaulog sa Bulan sa Kababayen-an

Gisaulog ang bulan sa kababayen-an sa Siaton niadtong Marso 10-11 ubos sa tema "Kaayohan ni Juana iapil sa agenda." Ang pagsaulog naghatag og importansya sa mga kababayen-an ug sa ilang katungod sa katilingban.

Mao kini ang slogan o bansilag nga midaog gisulat sa Day Care Cluster A.

usab ang Kalahi-CIDDS NCDDP, Napacao, Inalad, Datag, Malabuhan, Brgy. 1,2,3, ug 4, Mantuyop, PNP, Day Care Cluster-B, Mantuyop, BJMP-BFP, LGU, SLP, ug ang mga lider nga mga ginikanan sa 4Ps. Mikabat og balor P5,700 ang gasto sa pagsaulog.

Pabalay... gikan sa panid 1

Sa Siaton, adunay 123 ka mga pamilya o balay nga dili matabangan para sa Core Shelter Assistance nga gigahinan og tag P70,000 nga mokabat og P8,610,000. Kadtungo dili mopuyo sa pabalay sa Siit ug San Jose kay maapektohan ang ilahang panginabuhian adunay tag P10,000 nga Emergency Shelter Assistance nga nadawat. Makadawat usab og tag P5,000 ang 498

ka pamilya kansang balay maayo pa ug mokabat kini og P2,490,000. Nahatag na kining kwartaha gikan sa nasudnong pangagamhanan niadtong katapusang semana sa Hulyo 2012.

Karon adunay giduso sa SB nga *proposed budget* og gisugyot nga pondo alang sa pagtaud og mga bintana o *jalousie* sa pabalay sa San Jose, Itik apan wala pa kini maaprobar.

Tubag Lungsuranon

Unsa ang kahulugan sa graduwasyon alang kanimo?

Ang graduwasyon usa ka seremonya sa usa ka estudyante diin natapos o nahuman niya ang usa ka kurso o kurikulum sa eskulahan ug departamento. Kining seremonya solemno ug kinahanglan simple lang ang paghimo niini. Alang kanako, ang graduwasyon mao ang sinugdan sa tanan, sinugdan sa bag-ong karera ug mga kahigayonan. Kaninyo nga motapos karong tuiga, akong pahalipay kaninyong tanan, apan ayaw kalimti ang inyong mga magtutudlo ug eskwelahan kay bahin sila sa inyong kalamposan. - Dr. Jimuel Sun, magtutudlo sa Maloh Central School

Para nako nga usa ka kabus nga pagkatawo ang kahulugan sa graduwasyon usa ka seremonya o kalamposan sa mga problema sa kinabuhi. Usa ni ka salamin sa imong kamaayo isip estudyante ug binuhat. -- **Glenn Balasabas Rosales, 20 anyos, BSED MAPEH, Silliman University**

Para nako ang graduwasyon mao ang pinaka-importanteng adlaw sa imong pag-eskwela kay diha nimo makita ug makab-ot ang tanan nimong paningkamot ug pangandoy sa imong kinabuhi. -- **Rizal Quio, 26 anyos, BBA Management, Silliman University**

Pagkaon alang sa Pinoy

Ang Department of Science and Technology (DOST) sa Negros Oriental mi-anunsyo sa girekomendar nga kan-on alang sa enerhiya ug sustansya o Recommended Energy and Nutrient Intakes (RENI) alang sa mga Pilipino gikan sa Food and Nutrition Research Institute (FNRI).

Ang RENI mao ang girekomendar nga gidaghanon sa adlaw-adlaw nga enerhiya ug sustansya nga naglakip sa *carbohydrate* o pagkaon sama sa kan-on o salag-on, protina, ug tambok, ug mga bitamina ug minerales aron magpabilin nga himsog ang Pilipino sa lainlaing pangedaron ug grupo, samkon o dili, o nagpasuso.

Ang FNRI nangako sa pagdala sa nasod ngadto sa himsog nga katawhan pinaagi sa pagpadayonon sa pagbag-o ug pag-ayo sa pamaagi alang sa pagkaon ug sustansya sa

mga Pilipino.

Ang RENI alang sa mga masuso gikan sa paghimugso ngadto sa unom ka bulan mao ang igong pagkaon gikan sa gatas sa inahan. Sumala ni Dr. Mario Capanzana, pangulo sa FNRI, ang RENI sa mga masusuo gikan sa 6 ngadto 12 ka bulan, naglangkob sa gatas sa inahan ug dugang pagkaon. Alang sa uban, ang RENI magdepende sa enerhiya nga ilang gikinahanglan ug sa gidak-on sa ilang lawas, ug sa ilang mga buluhaton o kalihokan.

Gawas sa girekomendar nga pagkaon ang 2002 nga RENI naglakip sa labing taas nga gidaghanon sa asin ug kalamay.

Apan ang panginahanglan sa Bitamina A misaka alang sa mga 10 anyos pataas tungod kay dili kaayo sila makatipig sa Bitamina A sa ilang lawas.